

Justitiedepartementet

Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligaste brotten (Ds 2023:11)

Er beteckning Ju2023/01069

Kriminalvården har inga synpunkter på förslagen som sådana, men vill framföra följande synpunkter avseende förslagens konsekvenser och datum för ikraftträdande.

De förslag som lämnas i promemorian kommer enligt Kriminalvårdens bedömning att leda till kraftigt verksamhetspåverkande konsekvenser för myndigheten, inte minst med beaktande av att det samtidigt finns andra utredningsförslag som medför ett mycket stort behov av ytterligare platser i Kriminalvården. Av särskilt stor betydelse i detta sammanhang är betänkandet *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*, Ju2023/00373, över vilket Kriminalvården i närtid yttrat sig. Det är, i en tid av omfattande förändringar i olika regelverk, av vikt att kumulativa konsekvenser som olika lagstiftningsprodukter har på varandra beaktas och sammanhållet utvärderas.

Kriminalvården vill därför ånyo poängtera den stora osäkerhet som i nuläget föreligger avseende de sammantagna effekterna av olika aktuella lagförslag (se också t.ex. rapporten *Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet*, KV 2023-669, s. 11).¹ Den sammantagna effekten av nu aktuella förslag i kombination med övriga kriminalpolitiska reformer och den takt med vilken dessa genomförs medför påtagliga risker för Kriminalvårdens förmåga att upprätthålla en effektiv, säker och human inkapacitering och rehabilitering av dömda personer.

Beskrivna kostnadsökningar för Kriminalvården

Kriminalvården delar bedömningen att det kommer krävas ytterligare finansiering för att myndigheten ska kunna omhänderta de förslag som lämnas (jfr s. 46 i aktuell promemoria). Det är dock nödvändigt att frågan om resursbehovens storlek närmare utreds innan beslut om förslagen i promemorian fattas.

Vårddygnskostnaden

Kriminalvården har i närtid bedömt att effekterna av reformförslagen i Tidöavtalet kräver en omfattande nybyggnation (se rapporten *Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet*, KV 2023-669, bland annat s. 13). Med beaktande av den information som i dag är tillgänglig talar mycket för att de ökade kostnader som beskrivs i promemorian är underskattade.

I återrapporteringen om Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet användes en högre schablon (5 200 kr per vårddygn, rapporten *Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av*

¹ Jfr även Advokatsamfundets yttrande över betänkandet *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*, Ju2023/00373, s. 5-6.

REMISSVAR

Datum
2023-06-27Vårt diarienummer
KV 2023-10057

Tidöavtalet, KV 2023-669, s. 14 och se även Kriminalvårdens remissvar över *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*, KV 2023-5301, s. 3), än den schablon som utredningen använt (cirka 3 300 kr per vård dygn). Med den högre schablon som Kriminalvården använt skulle kostnaden för förslagen i promemorian uppgå till omkring 760 miljoner kronor från och med 2026, varav cirka 250 miljoner kronor från och med 2025.

Grunder för beräkningarna och övriga konsekvenser för Kriminalvårdens verksamhet

Det är inte tydligt i promemorian om de förväntade kostnadsökningarna enbart avser ett ökat antal anstaltsplatser, eller om kostnadsberäkningen som redogörs för även beaktat andra följder av förslagen. De brott som förslagen riktar in sig på är sådana som framförallt förekommer inom den organiserade brottsligheten. Personer med sådana kopplingar tenderar att placeras i anstalter av högre säkerhetsklass, eftersom det ofta bedöms föreligga högre risker kring dessa individer. Det bör vid resursberäkningen beaktas att anstalter av högre säkerhetsklass även är mer resurskrävande än anstalter i den lägre säkerhetsklassen. Förslagen i promemorian ökar sannolikt kraven på anstalternas möjlighet till inre differentiering, vilket innebär ökade behov av personella insatser och också byggnadstekniska åtgärder. Vid längre strafftider ställs det också högre krav på fysisk och dynamisk säkerhet, både i befintlig byggnation och i nybyggnation.

En annan följd av förslagen är att antalet klienttransporter kommer att öka. Det kan härvid påtalas att enbart kostnaden för ökade transporter utförda av Nationella transportenheten (NTE) kan beräknas till omkring 18 miljoner kronor, varav tio miljoner kronor avser personal- och övriga driftskostnader och åtta miljoner kronor avser investeringar för 2025 och 2026. Vidare kan konstateras att förslagen inte bara kommer att medföra ett ökat behov av anstaltsplatser utan även av häktesplatser, vilket kommer att kräva ytterligare resurser som måste tas i beaktande vid genomförande av förslagen.

Promemorian saknar vidare en redogörelse för behoven av kapacitetsökning för frivårdsverksamheten. Det är sannolikt att en majoritet av klienterna kommer att behöva övervakning efter villkorlig frigivning. Vid en förändrad straffskala för brott av normalgraden innebär förändringen en potentiell ökning av prövotiden, och även övervakningstiden då dessa ofta sammanfaller enligt 26 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken, för aktuella klienter motsvarande upp till åtta månader, och för klienter dömda till grovt eller synnerligen grovt brott ökar prövotiden för samtliga.

Förslagen väntas även få genomslag på straffen för unga lagöverträdare mellan 15 och 17 år och förväntas få fullt genomslag för unga lagöverträdare mellan 18 och 20 år brott för vilka det är föreskrivet fängelse i lägst ett år eller då brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer (se s. 48 i aktuell promemoria). Det kan därför antas att fler yngre lagöverträdare kommer att befinna sig Kriminalvården under längre tid, vilket också kan antas kräva större resurser, bland annat ifråga om utbildningsverksamhet. För unga lagöverträdare i denna ålderskategori kan en tänkbar följd, och därmed konsekvens för Kriminalvården, också bli att fler döms till ungdomsövervakning. För att säkerställa att barnets rättigheter enligt barnkonventionen och

REMISSVAR

Datum
2023-06-27Vårt diarienummer
KV 2023-10057

övrig gällande lagstiftning tillgodoses i häkte är det önskvärt att beräkningar görs av hur Kriminalvården kommer att påverkas av ytterligare ökat antal barn i häkte. Med anledning av det lagstadgade kravet på isoleringsbrytande åtgärder för barn i häkte, är storleken på denna grupp intagna av avgörande betydelse för resursåtgången.

Datum för ikraftträdande

Kriminalvården har i rapporten *Kriminalvårdens platskapacitet 2023–2032*, KV 2023-2323, redogjort för att myndigheten planerar en utökning om totalt 4 200 fasta platser fram till och med 2032, varav 1 200 platser i häkte och 3 000 platser i anstalt. Kriminalvården planerar att till och med 2026 skapa 1 500 nya anstaltsplatser. Myndighetens nu gällande kapacitetsplan har dock inte tagit hänsyn till promemorians förslag och dess konsekvenser. De nu aktuella förslagen skulle enligt Kriminalvårdens bedömning motsvara ett tillkommande platsbehov om två medelstora anstalter. Även om platsbehovet bedöms successivt öka först från 2025 för att nå full effekt 2026 kommer det innebära mycket stora praktiska svårigheter att, utöver nuvarande planering för nybyggnation, hinna tillskapa tillräckligt med platser för att kunna möta förslagen om de ska träda i kraft redan den 1 april 2024.

Utöver tillskapande av platser måste dessutom personal rekryteras och utbildas, något som redan med dagens planerade utökning är en betydande utmaning de närmaste åren. Kriminalvården har i olika sammanhang påtalat att myndighetens möjligheter att kompetensförsörja verksamheten är direkt gränssättande för vilka förändringar som myndigheten kan omhänderta (se bl.a. *Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet*, KV 2023-669, s. 4).

Parallellt med förslagen i den nu aktuella promemorian pågår i dagsläget flera andra utredningar som bedöms ha direkt påverkan på Kriminalvårdens verksamhet.² Likaså är effekterna av flera nyligen genomförda straffskärpningar inte fullt ut synliga i rättskedjan. Som myndigheten inledningsvis har anfört skulle konsekvenserna av förslagen i nu aktuellt betänkande behöva hanteras tillsammans med konsekvenserna av övriga lagändringar. Det innebär att myndighetens förmåga att omhänderta förslagets konsekvenser också beror på antalet reformer som genomförs parallellt. Mot bakgrund av detta behöver det, som också påtalats av Justitieombudsmannen i remissvar³ över betänkandet *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*, belysas och analyseras på vilket sätt Kriminalvården ska ges realistiska förutsättningar att klara sitt uppdrag; att verka för att påföljder verkställs på ett säkert, humant och effektivt sätt samt för

² Se t.ex. *Ett förstärkt sambällsskydd och en minskad risk för återfall i brott*, Dir. 2022:95.

³ Se Justitieombudsmannens yttrande över betänkandet *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*, Ju2023/00373, s. 5.

REMISSSVAR

Datum
2023-06-27

Vårt diarienummer
KV 2023-10057

att förebygga återfall i brott. Detta är i allra högsta grad någonting som är aktuellt även i förhållande till nu aktuella förslag.⁴

Vad som nu redovisats ger vid handen att ett ikraftträdande redan den 1 april 2024 innebär att myndigheten kommer att ha synnerligen svåra förutsättningar att klara av att hantera förslagen i betänkandet. Kriminalvården ser därför behov av en fördjupad dialog rörande datum för ikraftträdande.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Martin Holmgren efter föredragning av verksjuristen Jenny Lundgren. Rättschefen Caroline Oredsson har varit med vid den slutliga handläggningen av ärendet.

Martin Holmgren

⁴ Jfr med de förslag som Kriminalvården har lämnat avseende nya och utvecklade påföljdsalternativ med elektronisk övervakning i avsnitt 6 i rapporten *Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet*, KV 2023-669.